

ספריית הרמ"א - והשפעה של הפסיקה שלו

השפעה של פסקי הרמ"א על ר' אפרים זלמן מרגליות

הצעת המחקר המתוכננת בתחילת דרכי במכון 'עד הנה' עסקה בצורך לבדוק את הרכב ספריית הרמ"א וע"י זה להבין איך זו השפיעה על מהלך הפסיקה שלו.

בדיקה זו השתלשלה באופן טבעי וישר מעבודת הדוקטורט שסיימתי לפני מספר שנים באוניברסיטת בר אילן בשם 'פרשנות השלחן ערוך לאורח חיים ע"י חכמי פולין במאה הי"ז'. במסגרת המחקר במכון הלכתי קצת אחורה להבין מהלך הפסיקה של הרמ"א. בשלב זה סיימתי שני מאמרים.

אני עוסק כעת במחקר על ר' אפרים זלמן מרגליות ויחסו לכתבי הרמ"א, שהיה גם זקנו. ר' אפרים זלמן מרגליות היה פוסק גדול ומחבר של הרבה חיבורים חשובים ומפורסמים, שפעל בגליציה בין השנים 1760-1828. מחקר זה אמור להניב סדרה בת שלושה מאמרים לפחות.

המאמר הראשון עוסק ברמ"א כסמכות הלכתית בחיבורו הפופולארי 'מטה אפרים' על הלכות ימים נוראים, שנחשב מאוד באזור גליציה וסביבותיה. כיון שבמאמרי (שסיימתי כבר) עלה בידי לברר הרבה עניינות בדרך הפסיקה של הרמ"א בהלכות ימים נוראים, סברתי ללכת מחיל אל חיל ולעיין בהשפעת פסקי הרמ"א על חיבור זה שנכתב מאתיים וחמישים שנה אחריו.

המאמר השני מתמקד בפולמוס בברודי בעניין נשיאת כפים בכל יום. תשובת ר' אפרים זלמן מרגלית נמצאת בספרו 'בית אפרים', אבל שם לא נמצא כל הסיפור והנסיבות: למה כתב תשובה בנושא. לאחרונה נדפס כ"י של כל הדיון מר' אפרים זלמן מרגליות, ודרך זה מצטיירת תמונה אחרת ברקע הדיון. בין הדברים עולה ומשתקפת דמותו של הרמ"א, איך הוא 'הפוסק האחרון' בעיני רא"ז ומשם מסתעף דיון לעניין הידע של הרמ"א בקבלה.

המאמר השלישי הוא בענין החיבורים ההיסטוריים של שניים מחכמי גליציה, ר' אפרים זלמן מרגליות 'מעלות היוחסין' ור' חיים נתן דמביצר 'כללית יופי'. שניהם עסקו הרבה בדמות הרמ"א, ורציתי לחקור דברים שכתבו בזה.